

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO'LIMI**

Qo'lyozma huquqida

UDK:336И:339,6

MO'MINOV OBIDJON SHODIQULOVICH

**XALQARO MOLIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA
TRANSMILLIY KORPORATSIYALARNI O'RNI**

70410401 - «DAVLAT MOLIYASI VA XALQARO MOLIYA»

Magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan

DISSERTATSIYA

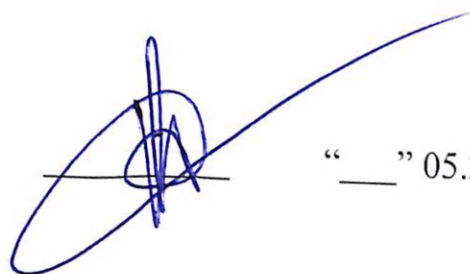
Ilmiy rahbar: i.f.d., Ph.D. Z. Shomansurova

TOSHKENT-2023

Magistrlik dissertatsiya ishi “Moliya” kafedrasida dastlabki himoyadan oʻtgan.

“26” - sonli bayonnoma «27» aprel 2023 -y.

Kafedra mudiri: X.X.Xudoyqulov

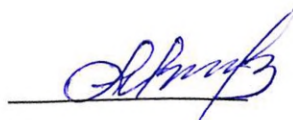
“   ” 05.2023

Ilmiy rahbar: Z. Shomansurova

“   ” 05.2023

Talaba: O.Moʻminov

“   ” 05.2023

Dissertatsiya Moliya va buxgalteriya hisobi fakultetida 2023 – yil “25” may

№ MBF-01/15 raqami bilan roʻyxatga olingan

ANNATATSIYA

Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar tizimining rivojlanishiga jahon iqtisodiyotining globallashtirish ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayonning asosiy kuchi transmilliy korporatsiyalardir (TMK). Ular korporativ biznesning kuchli qismi bo'lib, xalqaro miqyosda faoliyat yuritadi va jahon iqtisodiyotida yetakchi rol o'ynaydi.

Transmilliy korporatsiyalar rivojlanayotgan mamlakatlarga kapital va texnik tajribalarni taqdim etishi mumkin, bu esa iqtisodiy o'sish va rivojlanishga yordam beradi. TMKlar, shuningdek, mahalliy sanoatning mahsuldorligi va raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradigan bilim, ko'nikma va texnologiyalarni chet davlatlardan olib kelishni tezlashtiradi. Bundan tashqari, TMKlar milliy iqtisodiyotlarning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuviga hissa qo'shishi mumkin, bu esa yuqori samaradorlikka va farovonlikning oshishiga olib keladi.

Umuman olganda, xalqaro moliyaviy munosabatlarni rivojlantirishda TMKlarning roli murakkab va ko'p qirrali. TMKlar iqtisodiy o'sish va rivojlanishga hissa ulkan qo'shishi mumkin bo'lsa-da, ular global moliyaviy tizimlarning barqarorligi va yaxlitligi uchun ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Shuning uchun hukumatlar, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va xalqaro institutlar mas'uliyatli korporativ xulq-atvorni ilgari surish va TMK faoliyatining kengroq jamoatchilik manfaatlariga mos kelishini ta'minlash uchun birgalikda ishlashlari muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Transmilliy korporatsiyalar, xalqaro moliyaviy munosabatlar, kapital oqimlari, tartibga solish muhiti, iqtisodiy o'sish, rivojlanayotgan mamlakatlar, texnologiya transferi, soliq to'lashdan bo'yin tovlash, foydani o'zgartirish, moliyaviy qonunbuzarliklar, investitsiya shakllari, tabiiy resurslar, mas'uliyatli korporativ xatti-harakatlar, jamoat manfaatlari, global moliyaviy tizimlar.

ABSTRACT

Transnational corporations (TNCs) play a significant role in shaping international financial relations. These corporations have the power to mobilize financial resources, influence capital flows, and shape the regulatory environment in which they operate.

Transnational corporations can provide capital and technical expertise to developing countries, which can help to promote economic growth and development. TNCs can also facilitate the transfer of knowledge, skills, and technology across borders, which can help to improve the productivity and competitiveness of local industries. In addition, TNCs can contribute to the integration of national economies into the global economy, which can lead to greater efficiency and increased prosperity.

Overall, the role of TNCs in the development of international financial relations is complex and multifaceted. While TNCs can contribute to economic growth and development, they also pose significant challenges to the stability and integrity of global financial systems. It is therefore important for governments, civil society organizations, and international institutions to work together to promote responsible corporate behavior and to ensure that the activities of TNCs are aligned with the broader public interest.

Key words: Transnational corporations, international financial relations, capital flows, regulatory environment, economic growth, developing countries, technology transfer, tax evasion, profit shifting, financial misconduct, investment patterns, natural resources, labor exploitation, environmental degradation, government policies, public interest, global financial systems.

MUNDARAJA

Annatatsiya	3
Mundaraja	5
Keltirilgan jadvallar ro'yxati	6
Keltirilgan rasmlar ro'yxati	6
Keltirilgan qisqartmalar	7
I BOB. KIRISH	8
1.1 Dissertatsiya mavzusining asoslanganligi va uning dolzarbligi	8
1.2 Tadqiqotni maqsadi va vazifalari	12
1.3 Tadqiqotni asosiy muammolari va savollari	14
1.4 Tadqiqot obyekti va predmeti	15
1.5 Dissertatsiya tarkibining qisqacha tavsifi	16
II BOB. ADABIYOTLAR SHARXI	18
2.1 Mavzuga oid xorijiy adabiyotlar tahlili	18
2.2 Mavzuga oid xalqaro huquqiy normalar tahlili	22
III BOB. METODOLOGIYA	26
3.1 Tadqiqot dizayni	26
3.2 Ma'lumotlarni to'plash jarayoni	27
3.3 Tahlil uchun qo'llaniladigan usullar	28
3.4 Tadqiqotni o'tkazish uchun zarur sharoitlar	28
3.5 Tadqiqotdan kutilayotgan ilmiy va amaliy natijalar	29
IV BOB. TAHLIL VA NATIJALAR	31
4.1 Transmilliy korporatsiyalarning jahon moliyasini rivojlanishiga qo'shgan hissasi tahlili	31
4.2 Transmilliy kompaniyalarning janon moliyasini rivojlanishiga ta'siri tahlili	42
V BOB. XULOSA	49
5.1 Tadqiqot savoliga tegishli natijalarning qisqacha mazmuni	49
5.2 Tadqiqotning asosiy taklif va tavsiyalari	49
5.3 Tadqiqot cheklavlari va kelgusi tadqiqotlar uchun takliflar	52
Foydalanilgan adabiyotlar ro'rxati	54

I BOB. KIRISH

1.1. Dissertatsiya mavzusining asoslanganligi va uning dolzarbligi

Transmilliy korporatsiyalar (TMK) ko'plab mamlakatlarda faoliyat yurituvchi va jahon iqtisodiyotida muhim iqtisodiy kuchga ega bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlardir. Ularning faoliyati xalqaro moliyaviy munosabatlarning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. TMKlar moliyaviy resurslarni safarbar qilishlari, kapital oqimiga ta'sir ko'rsatishlari va ular faoliyat yuritayotgan tartibga solish muhitini shakllantirishlari mumkin. Shunday qilib, ularning harakatlari global iqtisodiyotga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu tadqiqot ishi xalqaro moliyaviy munosabatlarni rivojlantirishda TMKlarning rolini o'rganadi, ular taqdim etayotgan foyda va muammolarni tahlil qiladi. Shuningdek, u hukumatlar, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va xalqaro institutlarning TMKlarning faoliyatini kengroq jamoatchilik manfaatlariga muvofiqligini ta'minlash maqsadida ularning xatti-harakatlarini tartibga solish bo'yicha mas'uliyatini o'rganadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 – yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida” PF-60-son Farmonida “Iqtisodiyotda moliyaviy resurslarni ko'paytirish maqsadida, kelgusi 5 yilda fond bozori aylanmasini 200 million AQSh dollaridan 7 milliard AQSh dollariga yetkazish, mamlakatimizda kapital harakatini bosqichma-bosqich erkinlashtirish hamda yirik korxonalarni va ulardagi ulushlarni (aksiyalarni), shu jumladan fond birjasi orqali xususiylashtirish, davlat ulushiga ega tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini yakunlab, 2026-yil yakuniga qadar bank aktivlarida xususiy sektor ulushini 60 foizgacha yetkazish” maqsad sifatida belgilab olingan. (Farmon, 2022)

TMK va xalqaro moliyaviy munosabatlar o'rtasidagi munosabatlar murakkab va ko'p qirrali. Bir tomondan, TMKlar rivojlanayotgan mamlakatlarga kapital va texnik tajribalar taqdim etish orqali iqtisodiy o'sish va rivojlanishga yordam berishi mumkin. Ular, shuningdek, bilim va texnologiyalarni chegaralar orqali uzatishga, mahalliy sanoatning mahsuldorligi va raqobatbardoshligini oshirishga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, TMKlar milliy iqtisodiyotlarni global